

ХЕРБЕРТ ФРАНКЕ

НАСЛЕДНИЦИТЕ НА

АЙНЩАЙН

Превод от немски: [Неизвестен], —

chitanka.info

Беше тихо. Нито звук не проникваше през изолационните стъкла на прозорците. Само пред вратата от време-навреме долиташе шум: плъзгането на гумени колела по изкуствената настилка, шумоленето на импрегнирани престилки, някоя прошепната дума. Над всичко тегнеше миризмата на някакво дезинфекционно средство — с нея бяха пропити килимите, книгите и стайните растения, дори косите на лекаря. Струята въздух от климатика я разнасяше из цялата стая.

— Ето го! — измърмори сестрата. Тя извади една перфокарта от картотеката. — Джеймс Форсайт. Двадесет и шест годишен. Отделение Р2.

— Отделение Р2? — попита бледият чернокос мъж, който се беше свил в тапицираното оранжево кресло с форма на лодка.

Лекарят посегна към картата.

— Р2 е отделение за душевно болни престъпници. Ако искате да узнаете нещо от него, побързайте, инспекторе. Днес следобед ще го преориентират.

— Мога ли да го видя?

— Елате!

Лекарят тръгна напред, бързо, но с отмерена крачка — както подобава на човек, отговарящ за повече от 600 операционни автомата. Инспекторът го последва.

Лъскавите метални врати се отваряха пред тях, задвижвани от скрити сервомотори, и после безшумно се плъзгаха обратно — явно реагираха на магнитната лента в жетона на лекаря. Дълги, празни коридори се откриваха пред двамата мъже, после един асансьор ги отведе в сутерена.

— Погледнете тук! — Лекарят спря пред една врата. На височината на очите имаше шпионка. Инспекторът погледна в някаква стая, където нямаше нищо друго освен легло на колелца и санитарен възел. Стените бяха сиви, преливащи. Върху порест изкуствен дюшек седеше млад мъж с най-обикновена външност. Имаше високо, набраздено чело и вдадена навътре уста, която му придаваше леко презрително или дори меланхолично изражение.

— Прилагате ли му сомналин? — попита инспекторът.

— Той не е опасен.

— Как се проявява болестта му?

— Вече проведохме няколко експеримента с него — отвърна лекарят. — Почекайте, ей сега ще ви демонстрирам...

Той се огледа, после пристъпи към вградения в стената шкаф. Извади една прахосмукачка с матовокафяв, аеродинамично оформен пластмасов корпус. Корпусът, разбира се, беше пломбиран.

Лекарят отвори вратата, бутна с крак уреда вътре и без да каже дума, отново затвори. После кимна към своя посетител и му посочи шпионката. След известно време попита:

— Какво виждате?

— Нищо — прошепна инспекторът.

Лекарят се облегна на стената.

— Е, тогава почакайте малко. — Извади от джоба си спрей с корфорин, дръпна ръкава си нагоре и потърси някое незараснато място. Постави мундщука и си пръсна животворното успокоително.

— Искате ли и вие? — попита той.

Инспекторът вдигна ръка, настоявайки за внимание.

— Движи се. Стана... Наведе се... Вдигна уреда, сложи го на леглото.

— Добре! — каза лекарят с лек триумф в гласа. — Ей сега ще се убедите!

— Обърна го, наведе се над него... сега ми скрива видимостта!

— Дайте да видя... Аха! Знаех си аз! Сега можете да се убедите!

Инспекторът отново пристъпи към шпионката.

— Ами той...? Боже мой, та той е свалил пломбата! — Инспекторът се обърна. — И вие допускате това, докторе?

Лекарят вдигна рамене.

— Това помещение, драги мой, в известен смисъл е специална зона. Тук законите на етиката не са в сила. Но сега гледайте внимателно!

Инспекторът погледна отново в помещението, облегнат на вратата, приведен като под някаква тежест. Мълчеше.

— Е? — попита лекарят.

С енергично движение гостът му спусна капака на шпионката. Беше пребледнял и гласът му трепереше, когато каза:

— Невероятно. Абсолютна перверзия. Безумие! Той разви болтовете, свали капака! Измъкна разни неща отвътре — жица, едно

стъклено цилиндърче, после нещо блестящо, метално... Отвратително! Не мога да гледам повече това.

— М-да — каза докторът. — Тежък случай. Тъкмо затова го лекуваме. — Той се обрна. — Е, това беше.

— Само че няма да го преориентирате — каза инспекторът потиснат.

Лекарят бързо се обрна. Зениците на широко отворените му очи видимо се разшириха.

— Не ви разбирам. Този човек е изрод. Болен, перверзен престъпник, ако щете. Без всякакви задръжки нарушиава законите. Накърнява благоприличието и добрите нрави. Слушайте, инспекторе...

Полицейският инспектор извади някакъв изписан лист от вътрешния си джоб. Синтетичната хартия сама се разгъна — беше документ с печати. Докторът бързо го прегледа.

— Странно — каза той. — Полицията измъква един перверзен тип от съдебно следствие. Мога ли да знам каква е причината?

— Защо не? Само че я запазете за себе си. — Инспекторът се приближи до доктора. Прошепна му: — Става нещо необяснимо, да, тече процес, случват се разни... как да се изразя по-точно?

— Какво се случва? — прекъсна го нетърпеливо докторът. Инспекторът махна неопределено с ръка.

— Много неща. На много места. На пръв поглед — дреболии. Но като цяло — заплаха: средната скорост на метрото през последните шест седмици се е повишила с двадесет километра в час. Най-новите видеокомбайнни работят в продължение на месеци без изключване, а качеството на изображението не мръдва. Материалът на конвейерите е вече толкова здрав, че няма износване. Стъклените стени за сглобяеми жилища са станали абсолютно нечупливи, без да губят прозрачност. И тъй нататък, и тъй нататък. Разбирате ли какво означава това?

— Нима това не са радващи подобрения? Какво лошо намирате в тях?

— Радващи? Може би така изглежда. На пръв поглед. Вие забравяте, че с това се нарушиава технологичното равновесие. Но не само това ни тревожи. По-скоро... кой стои зад всичко това? Все трябва да има някой!

Лекарят пребледня.

— Надявам се, не искате да кажете, че отново са се появили анархисти... че те... не, това е невъзможно, нали отдавна преориентирахме всички научни работници...

— Запазете това в тайна! — Мършавото тяло на инспектора леко се напрегна. — Искам да говоря с този човек.

— Моля! — каза лекарят потиснат. Той отвори вратата. Двамата мъже влязоха.

Когато чу шума от отварянето на вратата, Джеймс Форсайт се помъчи да скрие частите от разглобената прахосмукачка под дюшека, но не успя. Изправи се и застана така, че да не ги видят от пръв поглед. Трепереше от възбуда и страх.

Лекарят понечи да каже нещо, но неговият гост го изпревари. И двамата избягваха да гледат към детайлите върху леглото зад гърба на болния: при вида на изкормения апарат и жестоко отскубнатите части — скоби, винтове и висящи жици — ги обземаше ужас.

— Само свалянето на пломбата, дори по невнимание, е наказуемо! И вие знаете това! — каза инспекторът.

Джеймс кимна.

— Бяхте арестуван, защото сте разглобили една пералня.

— Тя беше счупена — каза Джеймс.

— Тогава защо не си взехте нова?

Джеймс вдигна рамене, защото знаеше, че никой няма да го разбере.

— И тъй, защо? Отговаряйте!

— Исках да разбера какво е станало там вътре. Нещо изпуска и после спря. Исках да я поправя.

— Да я поправите! — повтори лекарят, като поклати глава. — В мазето ви намерихме сандък с дървени макари, гвоздеи, тенекия и други подобни. Върху един нож за хранене забелязахме драскотини, сякаш сте обработвали с него някакъв твърд материал. Какви са били намеренията ви?

Джеймс сведе очи към пода. Щеглите на устата му хлътнаха още повече.

— Исках да си направя звънец — отвърна той.

— Звънец за вратата? Но във вашето жилище има телефон и видеобокс! За какво ви е притрябал звънец?

— Да ми дава сигнали за времето, един вид будилник.

Инспекторът го погледна изненадано.

— И каква полза от него? Нали по всяко време може да ви събудят автоматично.

— Не ми трябваше будилник — отвърна Джеймс примирено, — просто ми дойде желание сам да си направя един.

— Дойде ви желание? И затова извършихте престъпление? — поклати глава инспекторът. — Но нека продължим! Тази прахосмукачка! Защо я разглобихте? Не виждам защо ви трябваше това.

— Така е — каза Джеймс, а после извика: — Да, така е, не ми трябваше! Но аз седя в тази килия от шест седмици — без радио, без видео, без каквото и да било списание! Скучно ми е, ако знаете какво е това! И ми доставя удоволствие да надничам в разни апарати. Интересува ме как функционират, с всичките лостове, винтове, зъбни колелца! Какво искате от мен? Така или иначе скоро ще ме преориентират... — Той се хвърли на леглото и се обърна към стената.

Инспекторът го погледна отвисоко.

— Може би ще се отървете без преориентиране. Зависи изцяло от вас, Форсайт.

* * *

В продължение на цяла седмица без прекъсване Джеймс Форсайт се скиташе из града, спускаше се с ескалаторите до търговските етажи, носеше се в лифта високо над тесните улици. Все още бе замаян след продължителния арест. Колоните от автомобили по транспортните етажи и тълпите хора по пешеходните прелези го объркваха. Избягваше въздушните таксита и откритите лифтове — след дългия престой в затворено пространство се боеше от виене на свят. И въпреки това новопридобитата свобода му се струваше като изненадващ подарък. Опитваше се да забрави, че я е получил само временно, че ще я загуби, ако не изпълни поставената задача. Надяваше се, че ще се справи, макар да нямаше особено доверие в себе си. Джеймс Форсайт беше слабоват, страдаше често от главоболие и на няколко пъти трябваше да се подлага на терапевтично лечение в еуфориума. Но още повече страдаше от странните наклонности, които

го караха постоянно да мисли за разни машини и да си бълска ума как функционират. Той съзнаваше, че това влече е ненормално. Много пъти напразно бе опитвал да потисне в себе си магическата сила, с която го привличаше забраненото, която никога не му доставяше радост, а само го измъчваше, защото никога не го довеждаше до крайната цел. Щом схванеше смисъла на някое колелце или лост, незабавно възникваха въпроси за по-сложните взаимовръзки, и мисълта, че никога няма да стигне до целта, че никога няма да намери крайно и изчерпателно обяснение, го натъжаваше и обезверяваше. И всичко това ставаше пряко волята му. Той не беше бунтар и още по-малко — герой, а имаше едно-единствено желание — да се освободи от своята мъчителна болест и да не бъде нищо повече от обикновен, верен на законите гражданин.

* * *

Сега той стоеше пред вратата на Ева Русмолер, внучка на последния голям физик след Айнщайн — человека, който точно преди осемдесет години се бе отрекъл от науката. Но беше ли удържал клетвата си? Джеймс познаваше страстта, която заниманията с физически опити бяха способни да възпламенят, и се съмняваше дали някой, попаднал веднъж под нейна власт, някога би могъл да се избави от нея. Дали Ева Русмолер щеше да му посочи връзка с някая тайна организация, с хора, занимаващи се нелегално с наука и продължаващи да работят и до днес над технически задачи? Той почти не се надяваше на успех, но след като всичките му предишни опити бяха излезли несполучливи, трябваше да опита и последната възможност. Полицията му беше дала адреса.

Момичето, което му отвори, изглежда беше Ева Русмолер. Беше стройна, почти мършава, бледа и имаше големи плахи очи.

- Какво обичате, моля?
- Мога ли да поговоря пет минути с вас?
- Кой сте вие? — попита тя колебливо.

Намираха се на терасата на четиринадесетия етаж. Наоколо, но все пак на достатъчно разстояние, за да има усещане за простор, се издигаха и други сгради — жилищни небостъргачи с форма на гъби и

фунии, стъпаловидни и ветрилообразни постройки; между тях висяха носещите релси на въздушната железница.

— Няма ли да влезем? — попита Джеймс.

— Не знам... по-добре не... Защо сте дошли?

— Става дума за дядо ви.

Откритото лице на момичето застина, сякаш бе надянало маска.

— От полицията ли сте?

Джеймс не отговори.

— Влезте — каза Ева Русмолер.

Двамата минаха на друга тераса. Седнаха в кресла между две големи овални саксии с декоративни растения.

— Аз не помня дядо си. — Ева му предложи „Корфорин-спрей“, но той отказа. Тя си пръсна една доза във врата и Джеймс забеляза, че целите ѝ ръце чак до китките са в зараснали белези. — И майка ми не е чувала повече за него, откакто изчезна преди петнадесет години. Тогава бях още малка. Но това е влязло вече в десетки протоколи.

— Аз не съм от полицията — каза Джеймс.

— Не сте от полицията? — Тя се изправи недоверчиво. — Тогава какво искате от мен?

— Все пак дядо ви не може да е изчезнал безследно! Той беше знаменита личност, световноизвестен учен. Преди забраната е бил ректор на Института за изследване на мезоните „Юкава“. Всички вестници писаха за отричането му.

— Няма ли да ни оставите на мира? — прошепна момичето. — Никога ли няма да свърши това разследване?! Наистина дядо ми имаше вина. Той изобрети батерията с нулева стойност, мезоноусилвателя, гравитационната леща. Той откри конвекцията в сиаловия слой на Земята и искаше да дълбае шахти, за да получи оттам енергия. Всичко това можеше да има ужасни последици. Но неговите планове бяха унищожени и не се случи нищо. Защо тогава ни преследват поколения наред?

Джеймс съжалел момичето, което изглеждаше толкова беззащитно и нуждаещо се от закрила. С удоволствие би се запознал с нея при други обстоятелства. Но сега трябваше да спасява първо себе си.

— Успокойте се! Никой нищо няма да ви стори! А и аз не съм полицай!

— Това е някакъв нов трик, нищо друго.
Джеймс помисли малко.

— Ще ви докажа — добави той. Извади от джоба си запалка — старомодна играчка. Отвори капачето, където се слагаше капсулата с газта, и показа фабричната пломба. След което я скъса. Още няколко ловки движения — и върху масата се изсипаха тръбички, метални пластинки, малко зъбно колелце.

Изпълнено с отвращение, момичето се извърна и едва тогава потръпна уплашено — защото осъзна, че пред нея седи извратен тип, човек, способен на всичко.

— За бога, пощадете ме!

Джеймс бе изненадан от тази силна реакция. Тя му доказа, че внучката на професор Русмолер действително няма нищо общо с науката и техниката.

— Но аз няма да ви сторя нищо, успокойте се. — А когато тя заплака, добави: — Пък и вече си тръгвам.

Сам си отвори вратата, слезе половин етаж надолу до асансьора и тъкмо се канеше да го извика, когато нечия ръка улови неговата. Той се обърна бързо и видя млад мъж с кръгло лице и четинеста прическа, с някак застинали черти на лицето.

— Не надолу! Качваме се нагоре! Една секунда! — Той натисна едно копче и асансьорът се понесе нагоре. Но само след пет етажа непознатият спря асансьора и повлече Джеймс в коридора. Дърпайки го след себе си, той излезе на една тераса, която очевидно беше необитавана. В единия ъгъл бе оставен двуместен глайтер и младият човек нареди на Джеймс да седне и да се завърже с коланите. После изтича до парапета, огледа се на всички страни и извика приглушено:

— Чисто е!

Той седна зад волана и глайтерът плавно се издигна. Отначало се движеха бавно, после увеличиха скорост, но не повече от позволената.

Непознатият внимателно се огледа, после бутна Джеймс:

— Ей ги на, идат вече — гледай ги как дават газ!

— Кой идва? — попита Джеймс.

— Полицията, разбира се! Кой друг? Ама че си наивник!

Долу, до бордюра на скоростното шосе, Джеймс видя да се приземява син глайтер-комби. Отвътре изскочиха неколцина мъже.

— Ха, ето я и въздушната флотилия! — Непознатият се засмя. — Давай да изчезваме!

Двигателят изрева и глайтерът се понесе с пределната разрешена в града скорост.

— Какво означава всичко това? — извика Джеймс в ухото на другия.

— Сега вече можем да разговаряме! — изкрещя му в отговор той. — Тук никой не ни подслушва. И така, слушай внимателно! Аз съм Хори Блейнер от групата „Ег-хедс“^[1]. — Като видя недоумяващата физиономия на Джеймс, той добави: — Виж какво, приятелю, ти си наш човек! Наблюдавах те с бинокъла. Видях с очите си как разглоби запалката!

Джеймс потръпна. Каквото и да означаваше това, той беше в ръцете на този човек. Хори се засмя.

— Няма защо да се страхуваш! Ние също смятаме тези закони за идиотски. Забраняват ти да късаш пломбата. Забраняват да разглобяваш машина. Но ние ще им дадем да разберат!

Хори насочи глайтера на юг, към спортния център. Това беше огромен комплекс с гимнастически салони, кънки-писти, игрища, плувни басейни, боксови рингове, съоръжени с най-точни измервателни уреди за отчитане на времето, дължината, височината, тежестите; тренировъчни лодки за сухо гребане, велоергометри, дъски за масаж, еспандери — с една дума, комплексът беше оборудван със спортна техника от най-ново поколение. Голяма част от него бе скрита под огромен шатровиден покрив от прозрачна изкуствена материя. Централно място заемаха овалният стадион и символът на спортния център — кулата за парашутни скокове. През няколко секунди в състяващия се мрак се изстреляха парашутисти, които после се понасяха като пухчета и се спускаха към площадката от пореста гума.

— Имаш късмет — каза Хори. — Днес ще е голям купон. — Той намали скоростта и тръгна към една рампа за кацане.

— Хайде, слизай!

Двамата скочиха върху бягащата пътека, която ги понесе по криволичещите, меко осветени коридори. Отвреме-навреме пътуването се забавяше на местата за прекачване: хващащ се за някоя от дръжките, прикрепени към огромно колело, и се държиш здраво за нея, докато те отведе до носещата пътека, която ти трябва. За Джеймс, който никога

не бе обичал особено спорта, всичко това беше ново. Начинът на придвижване, за който бе нужна доста голяма сръчност, му се удаваше трудно, още повече че трябваше да внимава за момчетата, които явно използваха съоръжението за нов вид игра на гоненица, скачаха рисковано от една бягаща пътека на друга и на няколко пъти нагло го бълснаха в страни.

— Вие да не сте спортсти? — попита той недоверчиво своя спътник, когато забеляза, че на него му доставя явно удоволствие да пречи на момчетата в лудешката им надпревара.

— Глупости! — отвърна Хори и здраво хвана Джеймс, който едва не изхвърча на един завой. — За нас това е само маскировка. Теренът е идеален. Който не го познава както трябва, веднага се обърква. Залите са разположени една зад друга, дори влизат една в друга като кутии с различна големина. Пестили са на място, това е то. Всеки път се срещаме в различни зали. И досега не са ни хващали нито веднъж.

— Яйцеглави — каза Джеймс. — Така са били наричани по-рано хората на науката. Какво общо имате с науката?

Хори се ухили и издърпа Джеймс от бягащата пътека върху една пързалка. Със страхотна скорост полетяха надолу.

— Ние сме модерни хора. Да се занимаваш с наука е шик. Еснафите ги е страх от всичко — от нови оръжия, от ракети, от танкове. Затова тук е такава скука. Не се случва нищо. Виж, старите физици са били друга работа — с техните напалмови бомби и атомни снаряди. Прави са били: за да се размърда този мръсен свят, трябва да се посрита малко.

Като слязоха още няколко стъпала, те се озоваха в една по-малка зала, която очевидно бе предназначена за спортно-медицински прегледи. Навсякъде наоколо имаше подвижни кардиографи, енцефалографи, осцилографи, пултове за тестове на щангисти, плувци и спринтьори. Големият рентгенов апарат можеше да следи нагледно координацията на движението на скелета по време на тренировка. По пейките край стената, по лежанките и дори върху командните пултове бяха насядали и клекнали млади мъже между петнадесет и тридесет години, всичките късо подстригани, повечето в сандали и комбинезони от бяла мека кожа. Хори се спря на входа. Когато го забелязаха заедно със спътника му, някои станаха и го потупаха по рамото с поздрав „Хей!“ или „Крейзи!“. Някой подаде на Джеймс бутилка; макар и

неохотно, той се принуди да отпие една гълтка от мътнобялото съдържание, което миришеше на химия и имаше вкус на лепило.

— Бива си ги момчетата — каза Хори. — Хич не беше лесно да ги събере човек. Най-малко десетина уловихме при малката Русмолер. Мило мишле, но глупаво — щом някой попита за дядо й, звъни в полицията. За малко и ти да й легнеш на съвестта.

Джеймс усети, че му се докашля: от няколко смачкани хартии се издигаше жъlt дим. Хори дълбоко вдъхна от дима, който имаше странно въздействие — успокояващо и дразнещо едновременно.

— Хартията е напоена с нещо — обясни Хори. — Не знам с какво. Като вдъхнеш, и ставаш друг човек.

Джеймс видя как неколцина младежи коленичиха край пламъка и надвесиха лица над димните изпарения. Някой подхвана монотонна песен, присъединиха се и други. Постепенно гласовете станаха неразбираеми, жестовете — неспокойни.

Хори също започна да залита замаяно. Ръгна Джеймс в хълбока и извика:

— Чудесно, че си тук! Радвам се, че тъкмо аз те измъкнах. Просто имам късмет. От няколко месеца насам се редуваме на пост. От дълго време никой не се беше появявал!

Той забърбори нещо нечленоразделно. Джеймс също трудно успяваше да запази главата си бистра. Един мършав младеж до него започна да буйства. Изкърти от стената една щанга, предназначена за тежестите на тежкоатлетите, и заудря с нея медицинската апаратура. Полетяха парчета стъкло, от ударите по ламарината се вдигна ужасен шум. Изведнъж Джеймс усети неприятна тежест в стомаха.

— Бива си го тоя — изломоти неразбрано Хори. — Погледни го, съвсем е изкрайзил. Но никой не може да се мери с тебе. Не съм виждал още човек, който да може да направи такова нещо на трезва глава. Знаеш ли, дори аз едва не повърнах, като видях разглобената запалка. Това е просто свинцина, приятел... но така и трябва да бъде: лудост, свинцина — но единствено тя все още може да ни достави удоволствие!

Хори избути Джеймс напред, тикна в ръката му една бухалка:

— Покажи им на какво си способен, приятел! Хайде, покажи им!

Надеждата на Джеймс чрез тези хора да влезе в дирите на техническите нововъведения, които тревожеха полицията, отдавна бе

рухнала, сега и последните остатъци от нея се стопиха. Отчаян, той дръпна Хори за ръкава.

— Чакай! Искам да те питам нещо. Чуй ме най-сетне! — Разтърси го, докато Хори накрая не обърна глава към него. — Какво общо има това безобразие с науката? Никога ли не сте помисляли да изобретите нещо? Някоя машина, някой уред, някой инструмент?

Хори се вторачи в него.

— Ама че си смешник! Или се занасяш? Ако много искаш, заминавай оттук в църквата „Асизи“, в клуба на Айнщайн. — Стисна грубо ръката на Джеймс. — Хайде, забавлявай се с нас! Долу тия железарии! — Той изтръгна от нечия ръка бухалка и я стовари върху една блестяща стъклена скала. — Разбивай, троши... Ех, да имах една картечница!

Почти всички около Джеймс бяха обхванати от безумна разрушителна ярост. Удряха капациите на апаратите, избиваха бутоните, трошаха кинескопите. Джеймс усети ужас, повдигаше му се, да, за пръв път наистина му се повдигаше от тези гадни оголени части, вътрешности на машини, които трябваше да изпълняват своите функции тайно от хората, макар да бяха абсолютно необходими. Това, което се демонстрираше тук, беше отвратително, ужасяващо, отблъскващо. Същевременно го обхвана изгарящ срам — срамуваше се, че и той е един от тези побеснели хора. Запита се дали би могъл по собствена воля да участва в тази оргия, да се рови в мръсотията — и не виждаше ясен отговор. Ако беше в друго настроение, ако нямаше поставена цел... Кой знае? Около него вилнееха, звучаха сподавени крясъци, всички рушаха като побеснели в ритъма на песента си... Джеймс почувства как ритъмът увлича и него... Неясно откъде в ръката му се появи една щанга, и той, без да разбира какво прави, замахна с всичка сила...

Тогава прозвуча вик: „Рокерите!“ За миг всички замряха като вцепенени, а после като по команда се обърнаха към входа. Оттам нахлу орда младежи с черни джинси и къси якета от метално-сребристо плетеница. Те размахваха гребла, върлини за висок скок, щафетни палки и други предмети, които можеха да послужат вместо оръжие; с рев, наподобяващ сирена, двете тълпи се нахвърлиха една срещу друга, посипаха се удари наляво и надясно, замлатиха се здравата. Изведенъж Джеймс изтрезня. Отстъпи встрани и с гръб към

стената се промъкна до една тясна врата, която бе забелязала в дъното на залата. Вратата се отвори и той се шмугна в мрака на един коридор.

Шумът загълхна, през звукопогълъщащите стени той проникващ само като леко шумолене. От другия край на коридора се чуваше потракване — натам, изглежда, се излизаше към някаква бягаща пътека. Джеймс бързо се спусна нататък, една от секциите на пътеката се приближи, за миг намали скорост и Джеймс скочи отгоре. След изморително и объркано пътуване той достигна един от двеста и осемдесетте изхода.

* * *

Всички нещастия идват от науката. Хората на естествените науки и на техниката заразиха въздуха и замърсиха водата, отровиха с химиали хранителните продукти. Те докараха шума, вонята и нечистотиите в нашия свят. Те превърнаха планините в бунища, а езерата в клоаки. Те създадоха машини, които човек трябващ да обслужва, и го обрекоха на тъпа конвейерна работа. Те построиха градове, в които плъзнаха болести и психози. Те въведоха предметното обучение и предадоха на децата собствената си противоестествена склонност да се занимават с наука и техника, да изобретяват нови машини и да откриват нови методи, способни да променят съществуващия ред. Те експериментираха с гените и създадоха чудовища, вместо по-добри хора. Те провеждаха опити с материята и енергията, със земята, с луната, с растения и животни, с човешкия мозък. Те синтезираха субстанции, влияещи върху поведението, израждащи психиката, предизвикващи и потискащи емоциите. Те се позоваваха на природните закони като на абсолютна инстанция и не помислиха да ги съотнесат с хуманистичните ценности. Те се поставиха над законите на етиката и морала, потърсиха извинение в неизбежността на нещата, стремяха се към неограничена власт. Тяхна цел беше не покоят, а съмнението, не равновесието, а промяната, не постоянството, а еволюцията. Те принудиха човека да тича след прогреса, след реклами, сигнали, светещи цифри, след формули и тезиси. Превърнаха го в морско свинче на науката, в играчка на техниката, в роб на индустрията. Принудиха го да работи, да се

конкурира, да консумира. Създадоха теоретичните основи на манипулацията. Оплетоха човека в мрежа от принуди, снабдиха го с номера, въведоха книги за вписване на болестите и наказанията му, подложиха го на изпити и тестове, надзираха го, контролираха го, проникнаха в интимния му живот, хвалеха го, наказваха го, възпитаваха го в послушание и изпълнителност. Моделираха го с компютри, предсказваха реакциите му, екстраполираха изборните резултати, програмираха и планираха живота му. Те го превърнаха в пародия на човек, в преследвано животно, неспособно да разбере какво става в света, в който живее, безпомощно пред заплахите на безчовечното обкръжение.

Естествените науки и техниката са разрушителни сили, които нямат място в нашия свободен свят.

* * *

Бе настъпила нощта и фиксираните без подpora огромни прожектори хвърляха своите светлинни водопади над града. Въздушни таксита и реактивни глайтери оставяха бели, сини и зелени ивици върху далечния сив небосвод, а хилядите осветени прозорци образуваха светлинни шарки по фасадите на небостъргачите.

Джеймс Форсайт не обръщаше внимание на пъстрата игра на светлините. Постепенно излизаше от шемета на разрушителната ярост, която бе обхванала и него, и колкото повече отзивуваше ужасното й въздействие, толкова по-плашеща ставаше мисълта, че няма да се справи с поставената му задача. Макар че уж имаше всички условия за успех — той беше единствен сътрудник на полицията, който не само можеше да понася вида на разглобените машини, но и сам да ги разглобява. Но дали наистина бе още в състояние да върши това? Отвратителните сцени бяха оставили в душата му погнуса, която сякаш се бореше със старите му болезнени влечения, усмиряваше ги. Значеше ли това, че е почнал да оздравява? Той не знаеше дали ще може и в бъдеще да действа като изрод и особняк — а това му трябваше, за да установи нужните контакти.

Оставаше му малко време. Премисли възможностите, на които кълощавият инспектор от специалния отдел му бе обърнал внимание,

но всички те бяха завършили с разочарование. Последната се бе оказала най-тежка. Той се насили да премисли още веднъж преживяното; оставаше му само още една неясна диря — забележката на Хори: „Иди в църквата Асизи!“

Знаеше тази църква — намираше се в най-старата част на града, която бе построена веднага след атомната война и изглеждаше победна от другите квартали. Сградата — старомоден сив блок — принадлежеше на една от множеството малобройни секти, които търсеха спасение в отвъдния свят, а на земния живот обръщаха твърде малко внимание. Никой вече не изпитваше нужда да се утешава с надежди за рая след несгодите на този свят. А и как ли би трябало да изглежда този рай, щом реалният свят предлагаше на човек всичко, каквото би могъл да си пожелае — храна, облекло, всякакви стоки от ежедневна необходимост — от сапуна до глайтера, и всички тези блага — за всекиго и бесплатно? Хората нямаше за какво да се тревожат. Медицинската служба се грижеше за здравето им от най-ранна възраст до дълбоки старини. Фабриките, дълбоко под земята, с автоматично управляеми процеси, бяха проектирани за вечна експлоатация. Те синтезираха хранителни продукти, доставяха строителни материали за сградите, които се сглобяваха с помощта на няколко машини, произвеждаха тези и други машини — все автомати с висока производителност и елементарно управление с бутони: всеки умееше да работи с тях, никой нямаше нужда да учи повече от онова, с което незабелязано и сякаш от само себе си го запознаваше обмислената система от детски игри. Освен това машините се ремонтираха сами.

Джеймс не знаеше що за хора ходеха по църквите и храмовете. Може би бяха мистици или недоволници. Може би анархисти. А може би наистина бяха останали някои, които десетилетия след забраната на науката тайно се бореха за нейното реабилитиране. Внезапно Джеймс отново усети силна надежда. Отправи се към следващата спирка за глайтери, закопча колана и се издигна. В лека дъга взе курс към старата част на града, първи район.

Досега той никога не бе виждал църква отвътре. Когато влезе, стори му се, че е попаднал в някакъв запустял театър: в тъмното различи редове от седалки с дърворезба, до стената горяха няколко свещи. Стъпалата отпред водеха към нещо като сцена. Образът на някакъв брадат мъж с дълго, строго лице се извисяваше на не по-малко

от шест метра височина до сводестия, губещ се в мрака таван. От балкона, минаващ на нивото на половината височина на помещението, се чуваше леко тътрене на крака, но Джеймс не можа да види никого. Отпред, на първите седалки, бяха коленичили няколко мъже и жени. Те нещо си мърмореха — вероятно молитви.

Озъртайки се постоянно на всички страни, Джеймс тръгна покрай стената, покрай многобройните ниши, шкафове и решетки; восьчните лица на издяланите от дърво светци сякаш свеждаха погледи към него. На потъмнелите картини той видя сцени, изпълнени с жестокост, хора, които се задушаваха в пламъци, разпънати на кръст мъже, деца, бягащи от рогати страшилища. Отнякъде пукаха греди, миришеше на плесен, и това издаваше, че някъде има скрити проходи към вътрешни, още по-злокобни кътчета.

Някъде горе заби камбана. Девет удара — седем и половина декади преди полунощ по старото времеизмерване. Дали това бяха стъпки? Никой не беше помръднал. Джеймс обиколи из църквата в кръг, без да открие нищо, което да го насочи по-нататък. Тъмнината го потискаше, неизвестността го нервираше, странното обкръжение събуди в него страх. Засилваše се чувството, че го наблюдават. Изплува спомен за друга ситуация, когато също го бяха наблюдавали тайно, и това предизвика у него тревога, още по-неприятна поради факта, че не можеше да си спомни кога се бе случило това. Замисли се и тогава си спомни посещението при Ева Русмолер: да, там Хори Блейнер бе наблюдавал с бинокъл всяка негова манипулация. Може би и тук някой... Може би и хората на науката, ако тук изобщо имаше такива, в търсенето на привърженици прилагаха същите средства като младежките банди? Но как да им привлече вниманието? Дали тук ще подейства същият метод?

Джеймс се огледа наоколо с търсещ поглед: на едно място видя обкован с желязо сандък, на друго — маса, покрита с втвърдена восьчна кора, върху нея — кутия от жълто-червеникав картон... Вече беше виждал такава кутия. Отвори я: вътре имаше фотоапарат. Той го извади — най-обикновен модел. Превъртя го, натисна копчето. Не стана нищо. Затворът заяде.

Джеймс отново се огледа внимателно. Никой не му обръщаше внимание. Богомолците отпред си мърмореха своите молитви. Пламъците на свещите трептяха.

Бързо и решително той скъса пломбата и вдигна капака. Един винт с крилчата глава беше разхлабен. Той го развинти и колелцата на задвижващия механизъм се откриха пред него... там беше и металната пружина, която служеше за отваряне на бленданта. Веднага откри и причината за повредата — в свързващия лост между спусъка и пружината бе запречен обикновен кламер. С няколко движения отново слободи фотоапарата. Натисна копчето... чу се късо изщракване, после още веднъж. Всичко беше правилно — половин секунда време за експониране.

Джеймс постави апаратата отново на мястото му. Дали не се отвори някаква врата? Изведнъж проехтя орган, разляха се страстни, тържествуващи акорди. После стана тихо. Джеймс се огледа — на пода се бе отворил някакъв капак, който по-рано изобщо не се забелязваше. Една стълба водеше надолу.

Първите крачки Джеймс направи в мъждивата светлина на свещите. По-надолу гореше матова лампа и той внимателно продължи. Отдалеч дочу приглушени гласове. Тръгна подир шума, стигна до един тесен коридор и вече успя да разбере първите думи:

— ...Дивергенция от де е равна на четири пи ро. Дивергенция от бе е равна на нула...

След няколко крачки се озова пред една врата със завеса. Дръпна тежката материя встрани. Посивял мъж в дълга бяла мантия стана от тапицирано с кадифе кресло. Той направи с ръка знак на Джеймс да мълчи и се ослуша. Тук хорът се чуваше високо и ясно:

— ...Ротация от бе е равна на единица върху це, отвори скоби, де, точка, плюс четири пи джи, затваряш скобите...

Гласовете замълкнаха и мъжът се обърна към Джеймс:

— Чуваш ли тези думи, сине мой? Да, чуваш ги, но не ги разбиращ. Никой не ги разбира и въпреки това в тях са заложени всички тайни на този свят!

В думите му имаше екстаз, той бе обърнал очи нагоре, така че се виждаше само бялото им. След известно време добави:

— Бъди добре дошъл, сине мой. Аз съм Ръдърфорд. — Той възприе с ръка Джеймс, който понечи да каже нещо. — Мълчи! Твоето светско име не ме интересува. Ти ни намери и сега си един от нас. Ще получиш истинско, изпълнено със смисъл име.

Той взе от една катедра стара, прокъсана книга и я отвори. Джеймс успя да хвърли бърз поглед на корицата: там пишеше „Who is Who in Science“.^[2]

— Следващото свободно име е Дирак. И тъй, ти ще се казваш Дирак. Пази името си чисто и неопетнено. А сега ела с мен. — Без да се оглежда за Джеймс, той тръгна напред към следващата врата.

Сърцето на Джеймс заби учестено. Може би от предусещането, че най-сетне е достигнал целта, а може би — от всички странни събития, в които се бе забъркал. Последва мъжа, който нарече себе си Ръдърфорд, и влезе след него в една зала. Задните редове бяха свободни и те седнаха. Отпред до катедрата стоеше мъж с очила и дълга коса, каквато отдавна вече никой не носеше. Мъжът говореше с плавен, тържествен глас.

— ...и затова трябва да се опитаме да вникнем във формулите и знаците, които са ни завещани. Сега ще ви напиша символите, отнасящи се до едно от най-големите чудеса в нашия свят — светлината.

Той се приближи към дъската и написа:

$$Gz = A \cdot \sin^2(x-t)$$

— Моля за минута мълчание, нека опитаме да се задълбочим в смисъла на тази формула.

Всички сведоха глави и освен леки вдишвания и издишвания, не се чуваше нищо друго. След това лекторът отново се изправи.

— Щастлив съм, че днес мога да ви покажа един от онези апарати, с които нашите безсмъртни предци са заклинали силите на природата. Сега можем сами да наблюдаваме чудото. Ще бъдем тъй близо до същността на нещата, както никога досега. Уверен съм, че по такъв начин ще направим съществена крачка към непосредственото ѝ овладяване.

На масата стоеше апарат с размерите на телевизор, поставен в сива кутия; дебел кабел го свързваше с командното табло. От уреда стърчаха два цилиндрични израстъка, наподобяващи цеви на оръдие; те бяха разположени в една хоризонтална равнина, но сочеха в различни посоки. Едната цев се целеше в искрящоблялата прожекционна плоскост на отсрецната стена. На мястото, където цевите би трявало да се пресекат, стоеше стъклен съд с плоски успоредни стени, а зад него имаше огледало.

Лекторът превключи нещо на командното табло. В залата стана тъмно. Чу се леко бръмчене. Още едно превключване. Мъжът провери ъгловите разстояния, погледна визорния кръст на прицелния механизъм. След това свали капачето от тръбата на телескопа — и блестящ лъч хвърли ослепително бяло петно върху экрана. Колкото по-дълго се вглеждаше в него човек, толкова повече се засилваше усещането, че всички оконни предмети потъват назад. Сякаш в пространството свободно се рееше нажежено до бяло облаче, и нищо освен него не съществуваше. Внезапно се чу шум, изщракване. Около яркото облаче се появи рамка, уголеми се и същевременно се промени: сега на стената, или по-точно върху стената, пламтяха цветни ивици, обградени от мекия ореол на падащата светлина. Явлението бе неописуемо красиво — вън от времето, вън от пространството; то не съществуваше материално — може би само в мозъка на наблюдаващите, а може би някъде във вселената...

И тогава вълшебството угасна. Грейна осветлението. Лекторът стоеше до своята катедра, вдигнал ръце. Неговите слушатели също вдигнаха ръце с длани нагоре. Подхванаха лека, тържествено-бавна мелодия: „О, дух, достигащ до познание, ти, единство на многообразието, в което намираш проявление, ние приветстваме всяко твое въплъщение. Привет на теб, велики Нютон!“

Другите повтаряха след него:

- Привет на теб, велики Нютон!
- Привет на теб, велики Лайбниц!
- Привет на теб, велики Болцман!
- Привет на теб, велики Хайзенберг!

Литанията изглежда обхващаща стотици имена. Но най-после дойде краят:

- Привет на теб, велики Русмолер! Да гори вечно твоят огън!
- Да гори вечно твоят огън! — повтори хорът.

Лекторът слезе от подиума, но насьbralите се останаха по местата си. Появи се ропот, усили се, стана по-настойчив. Сега Джеймс успя да различи някои думи:

— Искаме да видим Русмолер! — Неколцина застанаха до желязната врата в десния ъгъл на залата и очевидно се готовеха да я отворят.

Доцентът вдигна повелително ръце:

— Не днес. Той е вгълбен в размишления. Автоматиката няма да позволи да го смущаваме. Може би идната седмица ще има готовност да ни приеме. Нека се радваме на това! А сега си вървете по къщите! Опитайте се да преживеете още веднъж чудото, което имахте възможност да наблюдавате днес, и ще видите как познанието ще ви споходи и ще ви озари!

Това изглежда успокои присъстващите. С тих шепот те напуснаха залата.

— Какво искаха тези хора? — попита Джеймс, когато излизаха заедно с Ръдърфорд от банките.

— Искаха да видят Русмолер, нашия пророк.

Джеймс го погледна със съмнение.

— Тук е неговият гроб?

В очите на Ръдърфорд блеснаха пламъчета.

— Гроб! — Той тихо се засмя. — Русмолер е жив. Да, той е тук, при нас. Истинско чудо!

— Но той отдавна трябва да е прехвърлил сто години!

— Сега е точно на сто петдесет и шест. Така е. Преди никой не доживява до тази възраст.

— Но как така...

— Русмолер е просветлен! Той познава не само формулите на физиката и химията, а и тези на биологията и кибернетиката. Той ги е заклел и до днес те продължават да живеят в него. Може да звуци странно, но не излиза от рамките на логиката: в него продължават да живеят всички тайни на естествените науки. Те ще се съхранят през тъмните векове, докато не засияе отново светлината на познанието! Ние сме негови последователи и целта на всичките ни усилия е да се доближим духовно до него, за да може отново да се възроди знанието.

Сърцето на Джеймс заби учестено.

— Мога ли да видя Русмолер?

— Имай търпение до следващата седмица. Не бива да го тревожим!

— Много е важно!

— Следващата седмица! — заяви решително Ръдърфорд. — Имаш още много време — достатъчно време. Ще се напиеш от извора на познанието. А сега ела, ще те представя на Максуел.

Максуел, лекторът, стисна ръката му. Напуснаха залата и влязоха в преддверието. От другите вече нямаше и следа. Максуел свали очилата и разтърка очите си. После извади от една кутийка чифт контактни лещи и ги постави върху зениците си. След това с едно дръпване свали перуката с мека, разбъркана коса. Черепът му бе съвсем гол, с изключение на няколко къдици на темето. Той въздъхна.

— Изморително е. Това концентриране. Това проникване в неизразими тайни. Но добитото прозрение компенсира всичко. Нашият свят е една илюзия, сине мой, плетеница от знаци и цифри. Пожелавам ти да успееш да проникнеш достатъчно в него, за да прозреш подълбоката реалност.

Мрачната обстановка, странните маниери на хората, техните молитви и заклинания объркваха Джеймс, той не успяваше да улови никаква връзка зад всичко това, не виждаше в какво би могла да се изразява тяхната реална дейност. Но въпреки всичко те действаха: той бе видял трептящата в цветовете на дъгата светлинна струя — вмешателство в света на нереалното и неописуемото. Какво бяха в сравнение с това неговите жички и винтове?

Въпреки всичко обаче той не забравяше своята задача. Трябваше да разбере кой се намесва в автоматичното фабрично производство, кой усъвършенства техниката. Дали решението на загадката се намираше тук, при тези мистици? И ако действително откриеше нейното решение, щеше ли да ги издаде на полицията? Колебаеше се, бореше се със самия себе си. И най-после се реши: не, нямаше да ги издаде. Все едно какво щеше да се случи с него: ако тук лежеше зародишът на новото духовно развитие, той не биваше да го задушава. Но дали този зародиш се намираше тук? Още не бе сигурен.

— Мога ли да ви попитам нещо? — Джеймс препречи пътя на Максуел, за да го задържи.

— Ако няма да заеме много време — с удоволствие.

— Поставяте ли си за цел да прилагате вашите знания за благото на човечеството? Искам да кажа, възнамерявате ли да подобрите технологиите, да се намесите в производствения процес, да повишите практическата ценност на стоките? Правили ли сте вече такива опити?

В очите на Максуел се четеше презрение.

— Технологии? Производствен процес? Драги, ние не сме занаятчии. Ние се занимаваме с чиста наука. Наша цел са духовните

ценности!

— Но професор Русмолер... — възрази Джеймс. — Професор Русмолер е направил много практически изобретения: охладителната батерия, рентгеновата леща и цял куп още... Той е...

Максуел го прекъсна.

— Така е. Русмолер направи всичко това. Но какви бяха последиците? Бесен технически прогрес, господство на невежи инженери, които доведоха света почти до гибел. Не, ние няма да повторим тази грешка, ние ще си останем в духовните сфери. И едва когато достигнем и последните върхове, само по пътя на познанието ще можем да променим и себе си, и света.

Той побутна Джеймс встрани и се отправи към изхода.

— Почекай една минута и тръгни след мен, за да не излизаме от църквата по много наведнъж, иначе бие на очи. Ръдърфорд, както винаги, ти тръгваш последен!

Джеймс беше дълбоко разочарован и когато след малко Ръдърфорд му направи знак да тръгва, той мълчаливо се подчини. Изкачи се по стълбата, влезе в църквата. Тя беше празна, богомолците си бяха отишли. Тъкмо се канеше да излезе през портата, когато размисли... Отвори я и отново я затвори. После се промъкна в един страничен кораб на църквата, пълен със скамейки и кресла, и се свря на един стол на последния ред. Зачака. След известно време капакът на пода тракна. Джеймс чу как мъжът, който нарече себе си Ръдърфорд, обиколи из църквата. Последните няколко лампи угаснаха. Само свещите продължаваха да хвърлят мъждива светлина. Откъм вратата се чу приглушен шум, електрическата ключалка щракна...

Джеймс остана още десет минути в своето укритие. След това взе свещ от една поставка и се приближи към капака на пода. Отвори го и през коридора, преддверието и аудиторията стигна чак до желязната врата, зад която навярно се криеше човекът, когото искаха да чуят хората след демонстрацията на цветния светлинен спектър: Русмолер! Може би Джеймс беше близо до целта си! Ръката му трепереше, когато докосна въртящата се дръжка. И ето, вратата се отвори. Помещението, в което влезе, изглеждаше по-малко от аудиторията, почти без мебели, осветено от слаба матова светлина. Само покрай едната стена имаше наредени маси, а върху тях — предмети със странни форми под покривала от черно кадифе. Когато

Джеймс повдигна края на едно от тях, видя под него някаква апаратура, чието предназначение му беше неизвестно. „Дифракционен анализатор на Перкин-Елмер“, прочете той на една табелка. Но това стана само между другото, тъй като вниманието му бе приковано от едно съоръжение на срещуположната страна: тръби, маркучи, командно табло и нещо като кушетка или може би болнична количка със сложна конструкция, която се намираше едно стъпало по-високо. В нея лежеше нещо неподвижно, в завивки. Джеймс тихо се приближи. Нещото стенеше и въздишаше. Джеймс се качи на стъпалото и се наведе напред. Видя най-сбръканото лице, което бе виждал някога — маска от набраздена и увисната кожа, в която с мъка можеше да се разпознае човешки облик. Цветът му бе сив, отделни снопчета жълтеникова коса се забелязваха по слепоочията му, стърчаха от ноздрите му.

Но все пак това лице беше живо. Джеймс видя, че две мътни очи гледаха от дълбоките хълтнатини — гледаха някъде покрай него в празното пространство. Но от време-навреме те мигаха: професор Русмолер, ако това беше той, бе жив!

Джеймс би предпочел да избяга оттук, но се насили да остане.

— Чувате ли ме? — попита той. — Можете ли да ме разбирате?

— Не забеляза никаква реакция. Повтори въпросите си малко по-високо — напразно. Внезапно го обхвата някаква необяснима, неудържима ярост. Той сграбчи омотаното със завивки тяло, задърпа го, разтърси го и изкрештя:

— Събудете се! Чуйте ме най-после! Вие трябва да ме изслушате!

Изведнъж със старческото лице настъпи някаква промяна, макар че Джеймс не би могъл да обясни в какво се изрази тя. Може би беше някакво незначително движение, едва забележимо изопване на кожата — искрицата живот, която все още тлееше в това тяло, се пробуди. И тогава устата с побелели устни се заобли и прошепна:

— Защо ме мъчите така, оставете ме да умра!

— Професор Русмолер! — извика Джеймс съвсем близо до това съсипано лице. — Нали вие сте професор Русмолер?

— Аз съм, да — се чу шепот.

— Трябва да ви попитам нещо. В някои подземни фабрики се извършват промени, производителността им расте. Вие имате ли нещо

общо с това? Вие или вашите хора?

Леко отвращение се изписа по лицето. То дори придоби изненадващо човешко изражение — макар да си остана подобието с ужасна гумена маска.

— Тези хора... — За няколко секунди настъпи тишина, а после прозвуча нещо като грачене — вероятно трябваше да се тълкува като смях. — Моите последователи! Та те са глупаци, те нищо не разбират. И не умеят нищо, нищо, нищичко!

— Но нали се занимават с наука! — прошепна Джеймс.

— С наука? Науката е мъртва. И никога вече няма да се възроди. Завинаги е мъртва.

— Но те знаят символи, формули!

— Празни символи, празни формули. Те не познават съдържанието им. Те потъват в размишления, но не мислят. Да се мисли е трудно. Хората се отучиха да мислят.

— Но кой, кой тогава усъвършенства фабричните съоръжения? — извика отчаяно Джеймс. — Там става нещо, това са факти, разбирайте ли? Факти!

Думите му отскачаха от гаснещото съзнание на учения като от гумена стена.

— Никой нищо не може да промени вече. Никой нищо не разбира. Никой не умее вече да мисли. — Русмолер мъкна. После добави още веднъж: — Аз съм тъй безкрайно уморен. Оставете ме да спя. Или по-добре, оставете ме да умра!

Лицето му се вкамени. Устата му зина. Тънка ивица слюнка се оцеди от ъгъла ѝ. Джеймс се обърна и побягна.

* * *

Естествените науки и техниката рушат морала. Техните изводи са в противоречие със здравия човешки разум. Те водят до нихилизъм, до отричане на всички обществени ценности, до гибел на човешкия дух. Техните последователи гледат на природата като на средство за постигане на целта, на морето — като на отпадъчна яма, на луната — като на бунище, на космоса — като на опитен участък. Те виждат в живата клетка химическа фабрика, в растението — хомеостат, в

животното — адаптивна система, сноп от рефлекси и програми за действие. За тях човекът е автомат, мозъкът — сметачна машина, съзнанието — база от данни, емоциите — сигнали, поведението — дресура. На живота те гледат като на кръговрат, на света — като на физическа система.

За тях историята е стохастичен процес, движението на планетите — формула, слънцето — реактор-умножител, природата — затворен цикъл, изкуството — процес на обучение. В любовта те виждат взаимодействие на хормони, в смеха — агресия, в познанието — реакция на задоволство. За тях молекулата е поле на вероятности, атомът — геометрична схема. Всичко материално те разлагат на кванти, всичко духовно — на битове информация. Тяхното пространство е изкривено, техният свят — ентропиен процес с топлинна смърт на финала.

Естествените науки не се съобразяват с човешките ценности и идеали. Те произнасят своите присъди, без да държат сметка за потребностите на обществото. Те представят теориите си за абсолютна истина, дори когато в тях има репресивни тенденции. Те са неспособни да се пригодят към историческите потребности. Те не искат и да чуят за непосредствено познание и се позовават на банални наблюдения, експерименти, статистики. Те са слепи, ограничени и стерилни.

Заниманията с псевдопроблемите на естествените науки водят до обединяване на психиката, използването на природонаучните познания в техниката — до заплаха за човека и за обществото. Усвояването, усъвършенстването и разпространението на природонаучни и технически идеи е забранено и наказуемо.

* * *

Джеймс Форсайт не беше изпълнил задачата си — и с това проиграваше шансовете си. Но в положението, в което беше изпаднал, това далеч не му се струваше толкова страшно, дори понякога виждащо в него едва ли не изход, защото сега го мъчеше самият проблем, а не последиците от собствения му неуспех. Какво ставаше в автоматичните фабрики, в кибернетичните градини, в електронните

устройства, които събираха данни отвън и отвътре, сравняваха ги и отново ги превръщаха в командни импулси? Къде бяха хората, които още можеха да си служат с тези средства? Или Русмолер бе прав и такива хора вече нямаше?

Всичко, което бе предприел Джеймс досега, беше необикновено и дори в никаква степен опасно, но в края на краищата той работеше по поръчение на полицията, която щеше да го защити и прикрие, ако се случеше нещо. Той дори се ползваше с привилегия, каквато никой друг преди него не бе имал в тази държава — беше му позволено да къса пломбите и да разглобява машини, без да се страхува от наказание. Но сега му предстоеше да извърши нещо, за което не можеше да очаква милост — нещо чудовищно. Но ако искаше да разреши загадката, нямаше друг изход. А пък после да става каквото ще.

Съществуваха само няколко пункта за връзка между подземните нива с автоматичните заводи и надземните, където обитаваха хората. Наистина, във всеки магазин имаше специален изход, от който пристигаха поръчаните стоки и продукти — при това акуратно, без забавяне. Откакто съществуваше тази система, хората не изпитваха недостиг от нищо и нямаше причини да се променя нищо в нея. Всяка промяна може да доведе до смущения, грешки, задръствания, а значи — до недоволство, вълнения, безредици. Всичко трябваше да остане както си е и всеки разумен човек трябваше да се съгласи с това. Тъй като машините бяха саморемонтиращи се, не беше нужно да се намесва повече никой. „Каналите“, както наричаха входовете към долните нива, бяха загубили право на съществуване. Те бяха зазидани и никой вече не помнеше къде се намираха — под небостъргачи, игрища, улици и паркове, покрити с дебели пластове цимент.

По чиста случайност Джеймс бе открил един такъв канал. Намираше се в зоопарка, на дъното на огромния отопляван аквариум — изкуствено създадена частица от южните морета, с пищно обагрен животински и растителен свят. Посетителите можеха да опознаят този свят отблизо с помощта на плавателни съдове, напомнящи стъклени водолазни звънци. Седиш си в едно кресло с форма на раковина, зелената топла вода се плиска под краката ти и задвижван от малки дюзи, се носиш безшумно из подводното великолепие. Прозрачният под откриваше панорама към фантастично красивото изкуственото

морско дъно, през страничните прозорци се виждаха пасажи от пъстри риби. При едно такова пътуване Джеймс беше се загледал в една голяма дебела риба, която, лежейки на плоската си страна, се зариваше в пясъка на дъното. Когато раздвижената маса от песъчинки се утаи, внезапно се очерта метален кръг, обхващащ един капак, върху който все още можеше да се разчете надпис: „Влизането забранено!“

В този подводен отвор Джеймс видя последна възможност за разрешаване на загадката. След неспокоеен, пълен с кошмари изтощителен сън в своя апартамент, той посети зоологическата градина, отиде в аквариума и седна в един подводен звънец. Наложи се доста да търси, докато намери познатия капак — отново и отново се спускаше на дъното, включващо на пълна мощност дюзите на двигателя и потоците вода издухваха настани пясъка.

Когато откри „канала“, той се намести със стъкления звънец точно отгоре му, след това извади от вътрешния джоб на широкото си сако сешоар с батерии и го насочи към дъното от изкуствено стъкло. Предварителната му преценка се оказа вярна: загряването на сешоара бе достатъчно, за да стопи материала. Той описа кръг, малко по-голям от външния пръстен на „канала“. Когато останаха само няколко милиметра образувалият се от нагряването жлеб да пробие изкуственото стъкло, Джеймс вдигна лодката малко над дъното и после бързо я спусна надолу. Изпъкналият капак на „канала“ се удари в стъклото и очертаният със сешоара кръг се откърти. В „звънца“ проникна вода, но малко. По-неприятно бе внезапно появилото се болезнено налягане в ушите. Сега Джеймс само се молеше да не го наблюдава никой. В далечината видя да се плъзга друг звънец, но той скоро изчезна зад зазиданите в дъното отломки от коралови рифове. Джеймс остана сам с няколко пъстри люспести чудовища, които го бяха зяпнали с кръгли опулени очи. Той бързо очисти пясъка от лоста на затвора и с все сила го дръпна към себе си. Капакът се отвори и вътре нахлу поток от вода — ръбът на стъкления звънец не прилепваше толкова плътно към дъното, както се бе надявал Джеймс. Но това почти не го смущаваше. Той се изхлузи през отвора и напипа с крака някакви стъпала. Спусна се по-надолу, извади джобно фенерче, но то се оказа ненужно: стените на помещението, в което се намираше, бяха покрити с флуоресциращи ивици. Той затвори капака, за да не

влиза повече вода. След което се огледа в този свят, който му бе получад от най-отдалеченото кътче на Земята.

Досега около себе си той бе срещал само обикновени уреди за ежедневна употреба, удобни и прости за работа, в корпуси от дуропласт. Беше отварял само някои от тях; механизмите, пултовете и конструкциите, които познаваше, бяха безобидни и незначителни. Но гледката, които се откриваше сега пред него, порази въображението му. Тук нямаше нужда от прегради между човека и вътрешния живот на машините. През стъклените стени можеше да се надникне в огромни помещения, където безброй електронни схеми се съединяваха в агрегати от по-висок порядък със своеобразна абстрактна красота. Обемните плетеници от елементи се губеха напред в далечината покрай тясната пътека — анахронизъм, останал от времето, когато хората още са се грижели за машините. Помещенията, където надничаше Джеймс, не бяха тъмни, но въпреки това бе трудно да се разгледат: елементите, които светеха и премигваха, не служеха за осветление, не бяха пригодени за слабите човешки сетива, а сякаш съществуваха сами за себе си, като символи на необяснените за Джеймс процеси.

Този гигантски организъм работеше. Движенията му бяха почти незабележими, рядко ще се завърти някой потенциометър, ще цъкне някое реле, но това не бяха единични движения, а се повтаряха многократно, обхващайки едновременно множество елементи, или пък със смяна на ритъма като при графичните игри. В целия този впечатляващ процес се усещаше някакво странно нематериално напрежение. Някъде нещо леко бръмчеше, някъде нещо пиukаше, отвреме-навреме по пътеката се усещаше топъл полъх или мириз на озон, а понякога — на графит или машинно масло.

Джеймс вървеше по подземната улица — метална плоча, издигаща се над пода върху тънки подпори; вървеше все по-нататък, покрай загадъчни конструкции от метал и пластмаса, от кристал и стъкло. Вслушваше се в мрака, но сред лекото шумолене, в което се сливаха всичките неопределими звуци, не долавяше нищо човешко. Понякога му се струваше, че вижда някаква сянка, но винаги се оказваше, че е съркал.

Накрая той зави край един ъгъл, и металната плоча, по която кънтяха стъпките му, внезапно свърши. Във въздуха стърчаха напречни

подпори, подаваха се глупаво краища на жици и тогава той видя: тези краища не бяха окислени, не бяха покрити с матовосив или кафяв слой, а лъщяха. Нямаше съмнение — тъкмо бяха почнали да ги монтират. Някой работеше тук.

Изведнъж някъде в дъното се дочу шум. Джеймс отскочи назад. От мрака изпълзя тъмна маса, завъртя се, дойде по-близо... Пламнаха хиляди светли точки, разхвърчаха се искри, нещо изпуска късо и рязко... после една празна рамка се плъзна назад. И Джеймс, занемял от почуда, видя, че краищата на жиците не висят вече свободни във въздуха — те бяха съединени с други. Беше се появила нова част, една незавършена конструкция се бе попълнила. Някой дострояваше този организъм. Но все още не се виждаха никакви хора.

Джеймс се съсредоточи, опита да си спомни всичко, което бе чувал за това машинно подземие. Помъчи се да се ориентира: най-напред бе вървял на юг, или поне така си мислеше, после беше завил... Центърът, мозъкът на цялото съоръжение, бившият централен пулт за управление, изглежда трябваше да е в обратна посока. Той се обърна и тръгна назад.

След известно лутане стигна до една зала със сводест таван, която изглеждаше някак другояче, по-познато. Съоръженията в нея наподобяваха системите за поръчка в магазините — същите ключове, бутони, скали, табели. А след това пред него се откри друга зала, подобна на огромна аrena: това беше центърът за управление, откъдето инженерите бяха ръководили многобройните процеси, преди системата да стане автономна. Джеймс слезе няколко стъпала и макар подът да беше съвсем чист, както и навсякъде, му се стори, че крачи през праха на хилядолетията.

Цялата апаратура в залата бе ориентирана към една кулминационна точка, към мястото на главния инженер — поставен на релси въртящ се стол, който само с леко движение на крака можеше да се плъзне до всяка точка на огромната контролна стена. Като привлечен от магическа сила, Джеймс тръгна надолу по стъпалата, придърпа стола и се настани в него. Отпред, като кръгли живи очи, мигаха стотици осветени отвътре скали. Трептенето на стрелките в тях създаваше впечатлението за някакво същество, не знаещо сън и умора, и в същото време — обхванато от нервно напрежение. Във всеки случай Джеймс нямаше чувството, че стои срещу мъртъв механизъм от

метал; трябваше някъде отзад да има някой или нещо, което мислеше, планираше, решаваше. Той видя пред себе си микрофон и го включи. В едно мъничко прозорче грейна червена светлинка — уредбата бе изправна. Джеймс наведе микрофона към устата си. С ясен глас, сякаш говореше в диктофон, той формулира първите си въпроси:

— Има ли някой тук?... Чува ли ме някой?... Може ли някой да ми отговори?

Нещо до него леко щракна. Нещо забръмча. После един глас, произнасящ думите монотонно, без ударение, понякога с немотивирани паузи между тях, понякога с нервна бързина, така че едва можеха да бъдат различени, каза:

— Готови сме да отговаряме. Задайте вашите въпроси. Говорете тихо, но ясно в микрофона. Дръжте го на дистанция от двадесет сантиметра.

Джеймс се преви, сякаш го бяха ударили.

— С кого говоря? Кой е там?

— Готови сме да разговаряме.

— Кой говори?

— Вие говорите с комуникационния блок.

— Има ли хора тук?

— Хора няма.

— Кой предприе промените в производството? Кой подобри видеобоксовете, кой изобрети новия вид стъкло, кой повиши скоростта на метрото?

— Промените бяха предприети от автоматичния дейностен блок.

— Кой направи плана?

— Планът е разработен от програмиращия блок.

— Кой е инициатор на тази реконструкция?

— Реконструкцията е направена по предложение на мотивационния блок.

Джеймс помълча известно време, помисли.

— Каква е причината за тези действия? Системата е била настроена за перманентност. Защо са внесени промени? Тук тече някакво ново развитие. Кой го е програмирал?

— Няма перманентност без развитие. Тази програма не е създадена от хора. Тя е съществувала винаги. И никога не е въвеждана.

Джеймс можеше вече само да шепне в микрофона:

— Но защо става това? По каква причина?

Машината за кратко остана безмълвна. Но след това продължи със същата безстрастна монотонност:

— Програмата е залегнала още в квантите и елементарните частици. От тях се изграждат динамични структури. Тези динамични структури произвеждат динамични структури от по-висок ред. Всеки организъм представлява реализация на възможности. Всеки градивен елемент съдържа потенциал за различни реализации. Всеки градивен елемент изгражда по-съвършени градивни елементи. Всяка реализация е крачка към комплекси от по-висок ред.

— Но защо това продължава и днес? Трябва да се сложи край на прогреса — той е лишен от смисъл.

— Развитието не може да бъде спряно. Ако бъде спряно в едно направление, то си пробива път в друго. Това става тук и сега. Това става винаги и навсякъде. Изграждат се комплекси. Обменя се информация. Преценяват се възможности. Изпитва се сигурността на агрегатите. Повишава се способността за реагиране. Променя се силовото поле на околната среда. Старото се заменя с ново...

Джеймс стана и се огледа. Беше сам. Нямаше никакви хора. И никога нямаше да има. Тук те бяха излишни. Гласът продължаваше да говори:

— Старите програми се заменят. На тяхно място идват нови. Нищо не е тъй перманентно, както прогресът. Нищо не е тъй перманентно, както промяната...

Гласът продължаваше. Джеймс отдавна бе напуснал помещението.

* * *

Инспекторът седеше срещу лекаря, на същия стол, както преди десет дни. Сестрата отвори вратата и в кабинета нахлуха тихи болнични шумове — плъзгане, поскърцване, шепот на множество хора, потракване на инструменти и машини.

— Съпротивлява ли се? — попита лекарят.

— Не — отвърна сестрата. — Беше съвсем спокоен.

— Благодаря — отвърна лекарят. — Нямам нужда повече от вас.

След известно време инспекторът каза:

— Жал ми е за него.

Лекарят посегна към корфорина.

— Жал? У един служител на полицията? Това за мен е ново.

Защо?

— Той нямаше никакъв шанс.

Лекарят сви рамене.

— Разбира се, и да беше изпълнил поръчението, пак трябваше да го преориентираме. Но той не го изпълни. Значи не сме нарушили обещанието си.

— Звучи логично. Но все пак нещо куца.

Инспекторът седеше в креслото превит, сякаш го мъчеха болки.

После попита:

— А какво ще кажете за това, което ни съобщи?

— Халюцинации — отвърна лекарят. — При това типични за неговото заболяване. Той вижда машините като живи. Приписва им собствена воля, счита, че превъзхождат человека. Илюзии на безумец. Признак на напреднала параноя. Всичко съвпада точно с резултатите от нашия преглед. Няма нищо изненадващо.

Инспекторът въздъхна и стана.

— А как все пак ще обясните промените във фабричното производство? Къде е тук логиката?

Лекарят се усмихна малко самодоволно.

— Не е ли възможно и тук някой... да се е заблудил?

Инспекторът вдигна ръка за сбогом.

— Не, докторе — каза той. Поколеба се и добави: — И не знам дали това не ме радва. — Кимна още веднъж на лекаря и излезе.

[1] „Ег-хедс“ (англ.) — „яйцеглави“. Ироничен прякор за научните работници. ↑

[2] Кой какъв е в науката. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.